Andres on antud kohtu alla KarS § 113 lg 1 - § 25 lg-te 1 ja 2 järgi esitatud süüdistuses. Süüdistuse kohaselt lõi Andres 01.01.2024 kella 15.56 paiku Tallinnas Kuuseoksa 6 asuva maja juures Urmast noaga üks kord tuhara piirkonda ja vähemalt viis korda rindkere suunas südame piirkonda. Kannatanu tuhara piirkonda tehtud löögiga tekitas Andres Urmasele torke-lõikehaava parema tuhara alaosale. Andrese poolt kannatanu südame piirkonda suunatud viiest jõulisest noalöögist tabas üks, millega Andres tekitas Urmasele rinnaõõnde mitteulatuva, kuid rindkere veresooni vigastava torke-lõikehaava rindkere vasakule poole kaenla alla. Ülejäänud Andrese poolt Urmase südame piirkonda suunatud noalöögid kehavigastusi ei tekitanud, sest rünnaku katkestasid sellesse sekkunud inimesed, kellel õnnestus Andres kannatust eemale tõmmata ja temalt nuga ära võtta. Lüües suure jõuga mitmel korral kannatanut tahtlikult ja tugevasti noaga, mille tera pikkus oli u 5 cm, piirkonda, kus üldiselt teadaolevalt asuvad elutähtsad organid süda ja kopsud ning suured veresooned, teadis Andres, et võib niimoodi põhjustada Urmase surma ja möönis seda, st tegutses vähemalt otsese tahtlusega Urmase surma põhjustamise suhtes.

Kaitseaktis vaidleb kaitse süüdistusele vastu ja leiab, et Andrese teod tuleb kvalifitseerida KarS § 121 lg 1 järgi, kuna tema tegu polnud suunatud kannatanu elust ilmajätmisele ega rasketele tagajärgedele. Toimikus pole ühtegi tõendit, millest nähtuks, et Andres tahtis Urmaselt elu võtta. Lisaks taotles kaitsja istungil üle kuulata asjatundja Alo Arsti (töökoht Tartu Ülikooli Kliinikumi psühhiaatriakliinik), kes saab anda ütlusi Andrese psüühika toimimise kohta pingeseisundis ning välistab selliselt Andrese poolt kuriteo toimepanemise. Kohus rahuldas kaitsja taotluse.

Kohtulik uurimine:

Kohtumenetluses osales kannatanu Urmas video vahendusel. See oli poolte vahel kokku lepitud ja kohtu poolt lubatud. Prokurör asus Urmast ristküsitlema. Kuivõrd kuriteo sündmusest oli möödas 2 aastat, ütles Urmas, et ta ei mäleta toimunu asjaolusid. Prokurör taotles kohtult võimalust KrMS § 288 lg 9 p 3 alusel tutvustada kannatanule tema poolt kohtueelses menetluses antud ütlusi. Kohus lubas seda teha. Kuivõrd kannatanu ei viibinud vahetult kohtusaalis, siis luges prokurör kannatanu kohtueelses menetluses antud ütlused ette, need kanti kohtuistungi protokolli. Seejärel küsis prokurör Urmaselt, kas ta nüüd mäletab sündmuse asjaolusid. Kannatanu vastas, et jah kõik toimus nii nagu prokurör ette luges. Rohkem küsimusi prokuröril ei ole. Seejärel küsis kaitsja kannatanult, kuidas ta saab nii kindlalt väita, et kõik oli just nii nagu prokurör ette luges. Seepeale vastas kannatanu, et ta on ju seda öelnud, mis ette loeti ja siis ta mäletas sündmust hästi. Kaitsjal rohkem küsimusi ei olnud. **(2 p)**

1-17-11773

26. *KrMS § 288 lg 9 p 3 sõnastusest järeldub, et erinevalt ütluste usaldusväärsuse kontrollimisest (KrMS § 289 lg 1) ütluste meenutamise korral varasemaid ütlusi ei avaldata, vaid kohtumenetluse pool võimaldab ülekuulataval varasemat ütlust sisaldava dokumendiga (või selle osaga) tutvuda, jätkates seejärel küsimuste esitamist. Kui avaldamine tähendab millegi teatavaks tegemist kõigile istungisaalis viibijaile, sh kohtule, siis tutvustamine (tutvuda*

võimaldamine) on selle sätte kohaselt suunatud vaid ütluste andjale. Kuritarvituste vältimiseks võib asjasse puutuva dokumendiga tutvuda siiski ka tutvustaja vastaspool. KrMS § 288 lg 9 p 3 eesmärk on vältida olukorda, kus kohus kuuleb vahetu kohtuliku uurimise esemeks mitteoleva dokumendi sisu. Samuti ei ole KrMS § 155 lg 2 p-de 7 ja 8 järgi lubatav see, et meenutamise käigus tutvustatud kohtueelsed ütlused kantakse kohtuistungi protokolli, sest siis talletatakse nõuetekohaselt avaldamata ning vahetu kohtuliku uurimise esemeks mitteoleva dokumendi sisu. Mäluvärskenduseks kasutatud varasemate ütluste istungiprotokolli kandmine võib tekitada olukorra, kus kohtueelsed ütlused ja kohtuistungil antud ütlused segunevad ning mõjuvad üheväärse tervikuna. See mulje on eksitav, sest võib viia kohtueelsete ütluste lubamatu kasutamiseni tõendina. KrMS § 288 lg 9 p-st 3 ei saa tuletada alust kohtueelsete ütluste tõendina kasutamiseks. Selle sätte kohaldamisel on tõendiks üksnes teave, mida tõendiallikas ristküsitlusel vahetult edastab, olles värskendanud oma mälu asjakohase dokumendiga tutvudes.

***27.** Varem antud ütluste meenutamine ei tohi aga muutuda ülekuulatava liigseks mõjutamiseks. Kui vaatamata püüdlustele isiku mälupilt ei taastu, tuleb ristküsitlemine lõpetada ning sellisel juhul on välistatud ka tema kohtueelses menetluses antud ütluste tõendina kasutamine (vt osutatud otsus 3-1-1-105-06, p 7.3). KrMS §-st 276[3] lähtudes saavad nii prokurör kui ka kaitsja hoolitseda juba enne kohtuistungit selle eest, et isikutel, kelle ülekuulamist kohtuistungil nad taotlevad, on olnud aegsasti võimalus meenutada sündmusi, mille kohta nad on varem ütlusi andnud (samas, p 7.2). Ülekuulatava mälu värskendamiseks ja ristküsitluse hõlbustamiseks võib talle enne kohtuistungit tutvustada varem antud ütlusi sisaldavat menetlusdokumenti. Mõistagi saab ka sellise tegevuse eesmärk olla üksnes isikule varem räägitu meeldetuletamine, mitte niisuguse teabe sisendamine, mida ta pole kunagi teadnud ning mida ta ei saa seetõttu ka kuidagi meenutada (vrd RKKK 21.12.2015, 3-1-1-100-15, p-d 1 ja 12.1). Ülekuulatava ettevalmistamine on oluline iseäranis siis, kui tunnistaja mälestused võivad suure tõenäosusega olla lünklikud või suisa kustunud (nt kuriteosündmusest möödunud pika aja tõttu) ning on ennustatav mõni ütluste tutvustamisega seotud korralduslik takistus. Näiteks võib see niimoodi olla kaugülekuulamise korral, kui dokumendi vahetu tutvustamine võib olla problemaatiline, või juhul, kui ütluste andja pole võimeline (nt tervise tõttu) ise dokumendiga tutvuma. Kui ülekuulatavat pole enne kohtuistungit ette valmistatud, saab meenutamise eesmärgil taotleda kohtuistungis ka vaheaegu, kuid siis tuleb silmas pidada, et sagedastel pausidel võib olla ristküsitlusele pärssiv mõju. See, kuidas eelöeldut arvestades igal üksikjuhul tagada, et ülekuulatava mälu oleks ristküsitlusel värske, on lõppastmes ülekuulamist taotlenud menetluspoole otsustada.*

***28.** Praeguses asjas saab kohtuistungi protokolli järgi ühemõtteliselt sedastada, et kannatanute ülekuulamisel eirati KrMS § 288 lg 9 p 3 nõudeid. Kummalgi kannatanul ei võimaldatud iseseisvalt tutvuda tema kohtueelses menetluses antud ütlustega, vaid need ütlused loeti kõigile istungil viibijaile ette ning kanti kohtuistungi protokolli. Nagu osutatud, ei või sel moel toimida isegi siis, kui ülekuulatav ei viibi ristküsitluse ajal kohtusaalis. Järgnevalt peab otsustama selle üle, kas niisugune viga võis kaasa tuua ebaõige kohtulahendi tegemise.*

Seejärel esitab prokurör kohtule tõendina Korteriühistu Kuuseoksa 6 poolt antud valvekaamera videosalvestise ning koos sellega nõudekirja ja vastuse, millelt on näha, et salvestise on andnud

üle KÜ Kuuseoksa esimees Männiokas. Prokurör palub selle kohtul vastu võtta, sest see tõendab objektiivselt kannatanu poolt kirjeldatud sündmuse asjaolusid ja kulgu.

Kaitsja vaidleb sellele vastu ja palub jätta tõend vastu võtmata, sest see on lubamatu tõend, kuna ei vasta vormiliselt nõuetele. Kaitsja põhjendab oma vastuväidet sellega, et lubatav oleks see juhul, kui see oleks vormistatud vaatlusprotokollina ja salvestis oleks protokolli lisa.

Kohus võtab tõendi vastu ja ütleb, et lubatavuse osas teeb kohus lõpliku otsuse nõupidamistoas. **(2p)**

1-18-437 RKL esitatud seisukohad on ülekantavad ka videosalvestusele.1-18-437
Tõendamiseseme asjaolude tuvastamiseks on kasutatavad kõik KrMS § 63 lg-s 1 loetletud tõendiliigid (vt Riigikohtu kriminaalkolleegiumi 10. aprilli 2017. a otsus kriminaalasjas nr 3-1-1-101-16, p-d 19-20). Sellest tulenevalt on tõendamiseseme asjaolu olemasolu või puudumise tõendamine võimalik ka foto abil. Seejuures ei ole foto kui tõendi lubatavuse aspektist oluline, millise kaamera või objektiiviga on see tehtud, kuidas ilmutatud või salvestatud, millele trükitud või prinditud ja kus või millistel asjaoludel avaldatud. Seega on ekslik kohtute käsitlus, mille kohaselt on kriminaalmenetluses tõendina lubatav vaid n-ö originaalfoto - veebis avaldatud foto ei erine tõendi lubatavuse seisukohast ühelgi muul moel avaldatud fotost. Küsimust foto tõendiväärtusest saab lahendada selle usaldusväärsuse kontrollimisel, mille käigus tuleb vajadusel hinnata ka pilditöötluse võimalikkust. Sarnaselt on Riigikohus leidnud, et ka originaaldokumendi koopia on kriminaalmenetluses lubatud tõendiks, mille võltsimiskahtluse korral tuleb lahendada küsimus selle usaldusväärsusest (vt Riigikohtu kriminaalkolleegiumi 19. detsembri 2013. a määrus kriminaalasjas nr 3-1-1-125-13, p 13). Seega kui menetlusosalisel on alust arvata, et fotot on töödeldud, mistõttu ei kajasta see objektiivselt tõendamiseseme asjaolusid, on tal võimalik foto usaldusväärsus argumenteeritult kahtluse alla seada. Ühtlasi märgib kolleegium, et foto on KrMS § 63 lg 1 kohaselt iseseisev tõend, mistõttu soovides selle abil tõendada tõendamiseseme asjaolu olemasolu või puudumist, ei ole üldjuhul vajalik koostada ja esitada kohtule lisaks fotole ka selle vaatlusprotokolli.

Videosalvestiselt on näha selgelt süüdistuses kirjeldatud asjaolud: süüdistatav hoidis kannatanut vasaku käega kinni, nii löökide suunda rindkere piirkoda suunaga alt ülesse, asjaolu, et löögid olid järgnevad ja väga intensiivsed, süüdistatava liikumine kannatanu suunas kui ka see, kuidas sündmusesse sekkuvad kaks isikut, kes tõmbavad süüdistatava kannatanust eemale ja peavad ta kinni. Üks kinnipidajatest lööb kinnipidamisel süüdistatavat kolm korda jalaga keha piirkonda.

Järgnevana esitab prokurör kohtule isiku kohtuarstlikust ekspertiisiakti nr 007, millega soovib tõendada vigastusi ja nende raskust. Kohus võtab tõendi vastu. Prokurör teeb ettepaneku avaldada tõend viisil, et prokurör loeb ette üksnes eksperdi järelduste osa. Kaitsja on aga sellele vastu ja taotleb, et kogu akti ette lugemist, et tagada tõendi terviklik jälgimine. Kohus jätab kaitse taotluse rahuldamata. Prokurör leob ette eksperdi järeldused: Urmasele on tekitatud rinnaõõnde mitteulatuv, kuid muid rindkere veresooni vigastav torke-lõikehaav rindkere vasakul poolel kaenla(aluses) piirkonnas ning torke-lõike- või lõikehaav parema tuhara alaosal. Kannatanul esinevad kehavigastused ei põhjusta eluohtlikku tervisekahjustust ning kestavad vähem kui 3-4 nädalat.

Seejärel küsitleb prokurör tunnistaja Kalevit. Ristküsitluse käigus selgitab Kalev, kuidas ta nägi juba eemalt, et süüdistatav liikus kiirel sammul kannatanu suunas, haaras temast kinni ja hakkas noaga lööma. Seejärel esitab küsimuse kaitsja, kes palub selgitada, kuidas täpselt toimus kinnipidamine. Kalev keeldub kaitsja poolt esitatud küsimusele vastamast ja viitab sellele, et tal on seaduslik alus keelduda ütluste andmiseks, kuna see võib teda ennast süüstada. Seepeale taotleb kaitsja kohtult ristküsitluse lõpetamist ja tunnistaja varasemate ütluse avaldamist. Kohus jätab kaitsja taotluse rahuldamata, viidates sellele, et see on seaduslik alus ning siin ei rakendu KrMS § 288 lg 10. **(2p)**

1-20-3101

***50.** KrMS § 288 lg 10 sõnastus ei jäta ruumi ringkonnakohtu tõlgendusele, et selles sättes tehtud viide sama paragrahvi lõikele 5 on üksnes näitlikustav ning KrMS § 288 lg 10 ei kohaldu, kui tunnistaja tugineb küsimusele vastamisest keeldudes KrMS § 71 lg 2 p-s 1 sätestatud enese mittesüüstamise privileegile. Riigikohus on leidnud, et KrMS § 288 lg 10 kohaldamisel pole keeldu avaldada ja kasutada tõendina sellise tunnistaja varasemaid ütlusi, kellel on KrMS § 71 järgi õigus keelduda ütluste andmisest (RKKK 10.06.2022, 1-18-437/725, p 50). Osutatud seisukohast järeldub loogiliselt, et kui tunnistaja keeldub ütluste andmisest mõnel KrMS §-s 71 sätestatud alusel, kuulub KrMS § 288 lg 10 kohaldamisele.*

***51.** Ühtlasi on apellatsioonikohtu käsitlus vastuolus KrMS § 288 lg 10 mõttega. Kõnesoleva sätte peamine siht on tagada, et kohtumenetluse pooltel oleks ristküsitluse käigus tõhus võimalus oma küsimustega testida tunnistaja ütluste usaldusväärsust, esitades talle muu hulgas küsimusi, millele antavad vastused võivad näidata, et tunnistaja ütluste õigsuses on põhjust kahelda. Olukorras, kus tunnistaja vastab osale kohtumenetluse poolte küsimustest, kuid jätab teistele vastamata, on tunnistaja ütluste usaldusväärsuse kontrollimine raskendatud. Kuigi kohtu kohustus niisugusel juhul ristküsitlus katkestada pole ainumõeldav lahendus, on see KrMS § 288 lg 10 järgi seadusandja selge valik (vt ka kriminaalmenetluse seadustiku muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (599 SE - Riigikogu XI koosseis) seletuskiri eelnõu algatamisel, lk 87).*

***52.** Ainukene erand, mil kohus ei pea pärast tunnistaja poolt kohtumenetluse poolele vastamata jätmist ristküsitlust katkestama, puudutab KrMS § 288 lg-s 5 nimetatud lubamatuid või asjakohatuid küsimusi. Tegemist on küsimustega, mida kohtumenetluse pool ei olekski tohtinud tunnistajale esitada. Järelikult ei saa sellisele küsimusele vastamata jätmine seada kahtluse alla ristküsitluse kvaliteeti. Selle üle, kas tunnistajale esitatud küsimus on lubamatu või asjakohatu, otsustab kohtumenetluse poole taotlusel kohus, mitte tunnistaja ise. Ristküsitlus saab pärast vastuseta jäänud küsimust KrMS § 288 lg 10 kohaselt jätkuda üksnes siis, kui kohus on otsustanud, et küsimus on tõepoolest lubamatu või asjakohatu.*

***53.** Vastamata jätmine kohtumenetluse poole lubatavale ja asjakohasele küsimusele piirab tunnistaja ütluste usaldusväärsuse kontrollimise võimalust sõltumata sellest, kas tunnistajal on küsimusele vastamisest keeldumiseks seaduslik alus. Ühtlasi ei saa kohus vähemalt üldjuhul hinnata, kuivõrd tõepärane on väide, et küsimusele vastamine võib tunnistajat süüstada (vt ka RKKK 18.12.2014, 3-1-1-90-14, p 52). Seega kui küsimustele valikuliselt vastava tunnistaja ristküsitluse jätkamiseks piisaks üksnes sellest, et tunnistaja osutab talle ebameeldivatele*

küsimustele vastamata jättes enese mittesüüstamise privileegile, muutuks KrMS § 288 lg 10 suuresti sisutuks.

***54.** Niisiis on R. B. kohtus antud ütlused tervikuna tõendina lubamatud, sest ta keeldus ristküsitlusel vastamast kohtumenetluse poolte lubatavatele ja asjakohastele küsimustele ning kaitsjad ei ole andnud KrMS § 288 lg 10 teises lauses nimetatud nõusolekut selleks, et kasutada tema enne vastamisest keeldumist antud ütlusi.*

Lisaks annab prokurör kohtule üle Andrese vahistamise määruse, mis kinnitab tema kinnipidamise aja algust.

Süüdistatava küsitlemine

Süüdistav keeldus kohtueelses menetluses kahtlustatavana ütlusi andmast. Samuti keeldub süüdistatav kohtumenetluses ütlusi andmast. Prokurör taotleb seepeale Andrese vahistamise istungi protokolli avaldamist, sest vahistamise istungil oli Andres andud ütlusi toimunu kohta. Nimelt oli Andres öelnud, et tema pole kedagi tappa tahtnud. Tema ainult tahtis noaga kannatanut hirmutada, et viimane ei lööks külge tema naisele. Nähes nuga, hakkas hoopis kannatanu agressiivselt liikuma tema poole ja tema vaid kaitses ennast. Prokuröri hinnangul oli kohus vahistamise istungil eelnevalt selgitanud Andresele tema õigusi ja muuhulgas seda, et tema ütlusi võidakse kasutada tema vastu, mistõttu on võimalik neid nüüd põhiistungil avaldada.

Kaitsja vaidleb sellele vastu ja leiab, et vahistamise istungil antud selgitused ei ole võrdsustatavad kriminaalmenetluses ütluste andmisega ja liiatigi ei ole kohus menetleja. Kohus nõustub kaitsjaga ja keeldub vastu võtmast Andrese vahistamise taotluse läbivaatamisel antud selgitusi. **(2p)**

***21.** Teiseks leiab kolleegium, et kui süüdistatav keeldub kohtuistungil ütluste andmisest, siis saab vahistamistaotluse läbivaatamisel eeluurimiskohtuniku juures antud selgitused esitada kohtule tõendina KrMS § 294 p 1 alusel.*

***22.** KrMS § 131 lg 3 näeb ette, et vahistamismääruse tegemiseks küsitleb eeluurimiskohtunik vahistatavat vahistamistaotluse põhjendatuse selgitamiseks. Kolleegium leiab, et teave, mille kahtlustatav sellisel küsitlusel eeluurimiskohtunikule edastab, saab olla KrMS § 63 lg 1 tähenduses kohtueelses menetluses menetlejale antud ütlusteks (vrd Riigikohtu kriminaalkolleegiumi 27. septembri 2010 otsus nr 3-1-1-67-10, p 12).*

***23.** Kaitsja välistab selgituste käsitamise ütlustena eeskätt argumendiga, et kohus ei ole menetleja. Ringkonnakohus viitas omakorda KrMS §-le 212 tuginedes, et eeluurimiskohtunik ei toimeta kohtueelset menetlust. Kõnealust sätet, mis nimetab uurimisasutusi kohtueelse menetluse toimetajateks, ei saa siiski vaadelda lahus kriminaalmenetlusõigusest tervikuna. Säte peegeldab vastutuse jaotumist kriminaalmenetluse etappide lõikes, kuid ei tähenda, et üksnes uurimisasutuse tehtud menetlustoimingutel tekivad tõendid. Menetlustoiminguid - sh selliseid, mille käigus talletatakse ütlusi - saab teha ka prokuratuur (KrMS § 213 lg 1 p 1), kuigi ka teda KrMS § 212 lg 1 kohtueelse menetlejana ei nimeta. KrMS § 16 lg 1 kohaselt ongi kriminaalmenetluses menetlejad kohus, prokuratuur ja uurimisasutus. Kuigi KrMS § 211*

toonitab uurimisasutuse ja prokuratuuri keskset rolli kohtueelses menetluses, siis on täiendava põhiõiguste kaitse tagamiseks antud üksikud kohtueelse menetluse toimingud ka eeluurimiskohtuniku kontrolli alla. Neid teostades on kohtunik vaadeldav uurimisasutuse ja prokuratuuriga samaväärse menetlejana ja selliste toimingute käigus kohtule tõendamiseseme asjaolude kohta antud selgitused on seega käsitatavad menetlejale antud ütlustena. Kuigi vahistatava küsitluse eesmärgiks on prokuröri vahistamistaotluse põhjendatuse kontrollimine, võivad vahistatava selgitused puudutada olulises osas just kriminaalasja tõendamiseseme asjaolusid, sest taotluse põhjendatus eeldab põhjendatud kuriteokahtlust. Lisaks räägib vahistatu selgituste ütlustena käsitamise kasuks ütluste deponeerimise instituut (KrMS § 69[1]). Sellest järeldub, et ütluste andmine eeluurimiskohtuniku juures on loomulik osa kehtivast tõendamise süsteemist.

***24.** Kaitsja ja ringkonnakohus on osutanud ülemäära suurt tähelepanu sellele, et KrMS §-s 131 ei ole kasutatud sõna ütlused. Nagu ringkonnakohus ka tõdes, ei pruugi ütlused olla alati talletatud ülekuulamisprotokollis, vaid need võivad olla kirja pandud näiteks äratundmiseks esitamise protokollis (vt Riigikohtu kriminaalkolleegiumi 21. detsembri 2015. a otsus nr 3-1-1-101-15, p 32, ja 23. mai 2008. a otsus asjas nr 3-1-1-18-08, p 16). Äratundmiseks esitamise puhul (KrMS §-d 81-82) ei kasuta seadusandja sõna ütlused. Sarnaselt vahistamisel toimuva küsitlusega on siingi viidatud selgitamisele (KrMS § 81 lg 6 ja § 82 lg 1 p 4). Kõnealuses kontekstis oleks seega kunstlik eristada sisu poolest küsitlemisel antud selgitusi ütlustest pelgalt sellel argumendil, et seadusandja sõnakasutus on olnud erinev. Kaitsja viide Riigikohtu 6. oktoobri 2006. a otsusele nr 3-1-1-86-06 ei ole asjakohane, kuna see ei puuduta kohtuistungil küsitlemisel antud selgitusi, vaid teadmata asjaoludel koostatud seletust väärteoasjas.*

***25.** Selgituste vaatlemist ütlustena ei välista ka see, et seadus ei nõua vahistatavale õiguste ja kohustuste tutvustamist vahetult enne KrMS § 131 lg 3 kohast küsitlust. Ütluste andmise kontekstis on tõepoolest oluline, et isik teaks oma õigusest keelduda ütluste andmisest ja sellest, et tema ütlusi võidakse kasutada süüdistuseks tema vastu. Kahtlustatavat peab teavitama muu hulgas ka õigusest tõlgi ja kaitsja abile (KrMS § 34 lg 1 p-d 1-3). KrMS § 35[1] nõuab aga, et neid õigusi oleks kahtlustatavale tutvustatud*

juba enne eeluurimiskohtuniku juures ärakuulamist. Samuti on tõenäoline, et küsitlev eeluurimiskohtunik tutvustab ka ise vahistatavale õigust ennast mitte süüstada. Prokuratuuri üks läbivaid - ja ringkonnakohtu poolt vastamata - väiteid ongi olnud, et praeguses asjas tutvustas kohus süüdistatavale tema õigusi.

***26.** Õiguste tagamise seisukohalt on oluline ka, et vahistatu küsitlemisel viibib enamasti kaitsja. Nii oli see ka praeguses asjas. Palju vähem tõenäoline on kaitsja kohalolek näiteks kahtlustatavana ülekuulamisel või äratundmiseks esitamisel, kuigi nende toimingutega saadud ütluste kasutamisele KrMS § 294 lg 1 takistusi ei sea. Ei ole mõistlikku põhjust eeldada, et vahistamisel antud selgituste ütlustena arvestamine seaks ohtu isiku enese mittesüüstamise õiguse, kuna kohtus toimuva küsitluse puhul pole üldjuhul ohtu, et isik annab ütlusi sunni all (vt otsuse p-d 18-20).*

***27.** Erinevalt kaitsja kassatsioonivastuses märgitust leiab kolleegium, et ütluste defineerimine jäigalt selle kaudu, kas teave on fikseeritud kindlate nõuete kohaselt (eeskätt KrMS-s otseselt nimetatud uurimistoimingutes), ei ole põhjendatud. See ei oleks ka kooskõlas väljakujunenud kohtupraktikaga. Kohtupraktika kohaselt saab lugeda tõendi reeglina lubamatuks alles siis, kui*

tõendi kogumise korda on oluliselt rikutud, mitte mistahes vorminõude eiramisel (vt ka KrMS § 64 lg 1). Tõend tuleb tõendikogumist kõrvaldada näiteks juhul, kui on rikutud kriminaalmenetluse aluspõhimõtteid või kui tõend on saadud menetlustoimingust puudutatud isiku põhiõiguste olulise rikkumisega (vt nt Riigikohtu kriminaalkolleegiumi 16. juuni 2022. a otsus nr 1-20-1208/172, p 32). Seega, kui määratleda vahistamisel antud selgitused ütlustena KrMS § 63 lg 1 ja § 294 tähenduses, tuleb nende lubatavust ja usaldusväärsust hinnata samadel alustel teiste ütlustega, võttes arvesse selle tõendi kujunemise eripära.

***28.** Ülal loetletud põhjustel leiab kolleegium, et kui eeluurimiskohtuniku ette toimetatud vahistatavale on KrMS § 34 lg 1 p-des 1-3 sätestatud õigusi kohasel viisil ja arusaadavalt tutvustatud ning ta otsustab istungil sellegipoolest selgitusi anda, on selliselt kujunenud ütlused üldjuhul KrMS § 294 lg 1 tähenduses lubatav tõend.*

Seejärel hakati uurima kaitsja tõendeid. Enne asjatundja ülekuulamist esitas kaitsja taotluse asendada kohtusse kutsutud asjatundja Alo Arst asjatundja Paavel Psühhiaater vastu, kuna kaitsja sai paar päeva tagasi kontakti Alo Arstiga, kelle sõnul tema peamine spetsialiseerumine viimastel aastatel oli rohkem suunatud naiste psühholoogia valdkonda. Alo Arsti soovitusel pöördus kaitsja Paavel Psühhiaatri poole, kuna Paavel saab vastata kaitsja esitatud küsimustele põhjalikumalt. Kaitsja rõhutab, et tegemist ei ole uue taotlusega, vaid koos kaitseaktiga esitatud ja rahuldatud varasema taotluse andmete muutmisega (muutub asjatundja isik). Tegemist on tõendamise seisukohalt äärmiselt olulise asjaoluga.

Prokurör vaidles taotlusele vastu ning selgitas, et kaitsja taotleb uue isiku ülekuulamist, tegemist on hilinenult esitatud taotlusega ning see tuleks jätta rahuldamata ja et tegemist ei ole lubatava tõendiga.

Kohus rahuldas kaitsja taotluse ning Paavel Psühhiaater selgitas ristküsitluse käigus meeste psüühika iseärasusi stressiseisundis tegutsemisel. Paavel Psühhiaater andis ütlusi selle kohta, et inimesele ei ole omane ega kerge teist inimest tappa, mistõttu Andres ei tahtnudki raskeid vigastusi tekitada ning tugevas stressiolukorras on inimese psüühikale omane ennast kaitsta ning seejärel põgeneda, et vältida suuremaid vigastusi endale. **(2p)**

(lahendid 1-20-5071/72 punktid 13-15 ning 1-22-1988/70 punkt 24).*esiteks ei saa sedasi ühte inimest lihtsalt teisega asendada ning see taotlus oleks tulnud jätta rahuldamata. Teiseks, asjatundja ei saa tõendada ei tahtlust ega siin ka Andrese psüühilist seisundit, kuna psüühilist seisundit saab tõendada ainult ekspertiis. Asjatundja saab siin selgitada üldisi asjaolusid. (lahendid 1-20-5071/72 punktid 13-15 ning 1-22-1988/70 punkt 24).*

Kaitsja ega prokurör täiendavaid tõendeid ei esitanud.

Palun hinda kohtuliku uurimise käigus esitatud tõendite lubatavust ja nende uurimist. Seejärel anna kogutud tõendite pinnalt hinnang süüdistuse tõendatusele.

Analüüsis oleks oluline, et toodaks välja tõendite analüüs lubatavuse seisukohast ja analüüsitaks kaasust lubatud tõendite pinnalt ning tehtaks järeldus. Konkreetset kaasust on käsitlenud maakohus ja ringkonnakohus asjas nr (1-23-1518. Kui kandidaat jääb siiski selle juurde, et täidetud on lõpule viidud 121 lg 1, siis on oluline, millised on tema argumendid, mis kummutavad veenvalt tapmiskatse jaatamise ***(Koosseisu analüüs võiks olla ka 2 p.):***

1. ***KarS § 25 lg 1 sätestab, et süüteokatse on tahtlik tegu, mis on suunatud süüteo toimepanemisele. Sama paragrahvi teise lõike kohaselt algab süüteokatse hetkest, mil*** *isik vastavalt oma ettekujutusele teost vahetult alustab süüteo toimepanemist. Eelnevast tulenevalt saab isikut süüteokatse eest karistada vaid juhul, kui tal on süüteo toimepanemise tahtlus (vt ka Riigikohtu kriminaalkolleegiumi 8. oktoobri 2012. a otsus asjas nr 3-1-1-68-12, p 11) ning ta on selle tahtluse realiseerimist vahetult ka alustanud. Samuti iseloomustab tagajärjedeliktide puhul katsetegu see, et isiku poolt soovitud koosseisupärane tagajärg tegelikkuses ei saabu. Süüteokatse koosseisu tuvastamist alustatakse just viimasena nimetatust johtuvalt süüteokoosseisu subjektiivse külje kindlakstegemisest, kuivõrd süüteokoosseisu objektiivsesse külge kuuluv koosseisupärane tagajärg, mida toimepanijale omistada, lihtsalt puudub.*
2. *Süüteokatse korral tuleb esmajoones hinnata, millise teo toimepanemisele oli isiku tahtlus suunatud. Subjektiivse külje tuvastamisse peavad olema kaasatud kõik kriminaalasja menetlemisel tuvastatud asjasse puutuvad asjaolud (vt ka Riigikohtu kriminaalkolleegiumi 1. märtsi 2006. a otsus asjas nr 3-1-1-142-05, p 21), mitte ainult teo toimepanemisega tegelikkuses saabunud tagajärg*
3. *Kriminaalkolleegium on välja toonud, et isiku teotahtlus tuleb tuvastada rangelt teo toimepanemise hetke seisuga (vt nt Riigikohtu kriminaalkolleegiumi 30. aprilli 2012. a otsus asjas nr 3-1-1-34-12, p 12.2). Ehkki isiku teojärgne käitumine võib teatud juhtudel tõepoolest anda teavet ka süüteokoosseisu subjektiivse külje kohta (vt nt Riigikohtu kriminaalkolleegiumi 28. oktoobri 2015. a otsus asjas nr 3-1-1-79-15, p 8), on see eeskätt siiski abipakkuv kriteerium, mis aitab tahtlust siduda isiku suhtumisega teosse ja tagajärge vahetult teo toimepanemise ajal (vt ka Riigikohtu kriminaalkolleegiumi 1. märtsi 2006. a otsus asjas nr 3-1-1-142-05, p 20).*
4. *Tapmiskatse on tahtlik tegu, mis on suunatud surma põhjustamisele ning algab hetkest, mil süüdlane alustab tegu, mis tema ettekujutuses põhjustab kindlasti või vähemalt võib põhjustada kannatanu surma (§ 25 lg 2). Tapmiskatset on võimalik toime panna nii kavatsetuse, otsese tahtluse kui ka kaudse tahtlusega (RKKK 3-1-1-128-06 p 6). Riigikohtu kriminaalkolleegium on senises praktikas korduvalt selgitanud, et isiku käitumise subjektiivsele küljele antav hinnang tuleb lahendada tahtluse intellektuaalse ja voluntatiivse külje eristamise kaudu (vt nt Riigikohtu kriminaalkolleegiumi otsus asjas nr 3-1-1-142-05).*
5. *2.30. Kaudse tahtlusega tapmise piiritlemine teistest elu- ja tervisevastastest kuritegudest sõltub süüdlase käitumise objektiivsele (väline teopilt) ja subjektiivsele (sisemine teopilt) küljele antavast hinnangust kogumis. Objektiivsete asjaolude alusel subjektiivse koosseisu kohta järelduste tegemine peab olema rangelt individualiseeritud kriminaalasja silmas pidades (RKKK 3-1-1-80-02 p 6.1; 3-1-1-128-06 p-d 6 ja 9). Objektiivsed asjaolud, mis võimaldavad subjektiivse koosseisu kohta järelduste tegemist, on eelkõige tervisekahjustuste arv, laad ja paiknemine, samuti relva (torke- või löögiriista) kasutamine. Kui tervisekahjustus on selline, mis võib põhjusliku ahela katkematu kulgemise korral suure tõenäosusega vahetult kaasa tuua surma, saab juba ainuüksi välise*

teopildi alusel rääkida elu ohustamisest tapmiskoosseisu mõttes. Välisele teopildile saab tapmiskoosseisu tuvastamisel tugineda iseäranis siis, kui tegu ei ole ühekordne, vaid koosneb mitmest elu ohustavast teost või kui tegu iseloomustab ühekordse toimimisviisi äärmine ohtlikkus (RKKK 3-1-1-128-06 p 7). 2.31. Kohtu hinnangul käesolevas kriminaalasjas tuvastatud välise teopildi alusel saab rääkida justnimelt tapmistahtlusest, kuna süüdistatav lüües kannatanut mitmel korral noaga, mille tera pikkus oli u 7 cm mh piirkonda, kus üldteadaolevalt asuvad elutähtsad organid süda ja kopsud ning suured veresooned oli teadlik sellest, et võib põhjustada enda eeltoodud käitumisega kannatanu surma ja möönis seda. Seega pani süüdistatav toime eluvastase kuriteo vähemalt otsese tahtlusega. KarS § 16 lg 3 kohaselt isik paneb teo toime otsese tahtlusega, kui ta teab, et teostab süüteokoosseisule vastava asjaolu, ja tahab või vähemalt möönab seda